

Marek Smoliński, dr
Zakład Historii Średniowiecza Polski i Nauk Pomocniczych Historii
Instytut Historii
Uniwersytet Gdański

1. Wstęp do Badań Historycznych, rok 1, semestr 1-2, studia licencjackie (dzienne)
2. 2× 60 godz.
3. Ćwiczenia
4. Literatura poniżej
5. Zaliczenie

WSTĘP DO BADAŃ HISTORYCZNYCH – ĆWICZENIA

Podręczniki:

Chodubski J. A., Wstęp do badań politologicznych, Gdańsk 2004
Handelsmann M., Historyka, zasady metodologii i teorii poznania historycznego, Warszawa 1928
Miśkiewicz B., Wstęp do badań historycznych, Warszawa-Poznań 1985
Moszczeńska., Wstęp do badań historycznych, Warszawa 1960
Pawlak M., Serczyk J., Podstawy badań historycznych. Skrypt dla studentów I roku historii, Bydgoszcz 1994
Topolski J., Metodologia historii, Warszawa 1984
Serczyk J., podstawy badań historycznych, Toruń 1963
Szymański J., Nauki pomocnicze historii, Warszawa 2001

DZIAŁ I: Miejsce nauki historycznej w systemie wiedzy (nauki)

1. Pojęcie „kultura” i jego zakres. Zagadnienia: kształtowanie się pojęcia kultura; kultura symboliczna, społeczna i materialna; kultura a natura; kultura a cywilizacja; fakty społeczne a fakty kulturalne; klasyfikacja faktów kulturowych
2. Pojęcie „nauka” i jego zakres. Zagadnienia: powstanie nauki nowożytnej; co to jest nauka?; nauka a kultura; nauka a filozofia; społeczne uwarunkowania nauki (socjologia wiedzy); klasyfikacja nauk i jej kryteria
3. Nauka historyczna. Zagadnienia: analiza terminu „historia; historia jako przedmiot badań (społeczeństwo w przeszłości); metody badań (-pragmatyczna, synchronistyczna, filologiczna, genetyczna, ewolucyjna, socjologiczna, statystyczna, geograficzna, genealogiczna, progresywna, retrogresywna, z milczenia źródeł); dzieje a historia; pojęcia: historia powszechna, narodowa, regionalna, nauki(a?) historyczna
4. Nauka historyczna a inne nauki. Zagadnienia: historia a archeologia, socjologia, nauki formalne (matematyka, cybernetyka, logika), filozofia, filozofia historii (historiozofia)

Literatura uzupełniająca:

Dymkowski M., Wprowadzenie do psychologii historycznej, Gdańsk 2003
Historia nauki polskiej (t. I-VII), Wrocław-Kraków-Gdańsk 1970/1977
Kamiński S., Pojęcie nauki i klasyfikacja nauk, Lublin 1961
Kłoskowska A., Socjologia kultury, Warszawa 1983
Labuda G., Rola społeczna i formy działania ogólnych towarzystw naukowych „regionalnych”, Nauka Polska 1962, nr 1
Labuda G., Rola i zadania uniwersytetu w nowoczesnej organizacji nauki, Poznań 1962
Łowmiański H., Zagadnienia współdziałania w badaniach historycznych, Studia Metodologiczne, 4, 1968
Piekarczyk S. Historia, kultura, poznanie, Warszawa 1972

DZIAŁ II: Źródła historyczne

1. Teoria źródła historycznego. Zagadnienia: definicja źródła historycznego – przegląd stanowisk; systematyka źródeł historycznych; podziały źródeł historycznych (niepisane i pisane, dokumenty, źródła narracyjne, listy)
2. Dyplomatyka – nauka o dokumencie. Podstawowe wiadomości. Zagadnienia: dokument i kancelaria w średniowieczu; księga wpisów; dokument i kancelaria w okresie nowożytnym.

3. Edytorstwo historyczne. Zagadnienia: metoda filologiczna a metoda historyczna; pojęcie podstawy wydania; instrukcje wydawnicze (na przykładzie instrukcji A. Wolfa)
4. Wybrane wydawnictwa źródłowe:
 - Pomniki dziejowe Polski (roczniki i kroniki), kodeksy dyplomatyczne, źródła gospodarcze: lustracje, inwentarze, rewizje, rachunki, źródła sądowe; Metryka koronna
5. Archiwum. Zagadnienia: Z dziejów archiwów; podstawowe pojęcia archiwistyki; sieć archiwów w Polsce i ich zasoby; archiwum w Gdańsku; przewodniki archiwalne; zasady korzystania z archiwów
6. Krytyka źródeł historycznych. Zagadnienia: krytyka zewnętrzna-zakres, pojęcia; autentyczność; zewnętrzna strona źródła; krytyka wewnętrzna; ocena wiarygodności poszczególnych typów źródeł
7. Nauki pomocnicze historii związane ze źródłami pisanymi

Literatura uzupełniająca:

- Budkowa Z., Początki polskiego rocznikarstwa, *Studia Źródłoznawcze*, 2, 1958
- Dąbrowski J., Dawne dziejopisarstwo polskie (do roku 1480), Wrocław-Warszawa-Kraków 1964
- Jaisński K., Genealogia św. Jadwigi. Studium źródłoznawcze. [w:] *Mente et litteris*, Poznań 1984
- Jaisński T., Początki polskiej annalistyki, [w:] *Nihil superfluum esse*, pod red. J. Strzelczyka i J. Dobosza, Poznań 200
- Jaisński T., Rocznik poznański. Ze studiów nad annalistyką polską i czeską, [w:] *Aetas media. Aetas moderna*, Warszawa 2000
- Karwasińska J., Źródła archiwalne, Warszawa 1988
- Kętrzyński W., O rocznikach polskich, *Rozprawy AU. Wydział Historyczno-Filozoficzny*, 9, 1897
- Labuda G., Główne linie rozwoju rocznikarstwa polskiego w wiekach średnich, *KH*, 78, 1971, nr 4
- Labuda G., Zaginiona kronika w *Rocznikach Jana Długosza*, Poznań 1983
- Maleczyński, *Zarys dyplomatyki polskiej wieków średnich*, Wrocław 1951
- Plezia M., *Nowe studia nad Gallem Anonimem*, [w:] *Mente et litteris*, Poznań 1984
- Polaczkówna H., *Najstarsze źródła heraldyki polskiej*, Lwów 1924
- Wiesiołowski J., *Polskie dziejopisarstwo mieszczańskie w późnym średniowieczu*, [w:] *Mente et litteris*, Poznań 1984
- Wojciechowski, *O rocznikach polskich X-XV w.*, *Pamiętnik AU. Wydział Historyczno-Filozoficzny*, 4, 1880
- Wolf A., *Projekt instrukcji wydawniczej dla pisanych źródeł historycznych do połowy XVI w.*, *Studia Źródłoznawcze*, 1, 1957

DZIAŁ III: Literatura naukowa

1. Biblioteki. Zagadnienia: historia bibliotek,; książka rękopiśmienna i drukowana; zadania bibliotek (gromadzenie, przechowywanie, opracowywanie i udostępnianie); zasoby bibliotek; katalogi biblioteczne, sieć najważniejszych bibliotek polskich; Biblioteka Narodowa i Jagiellońska. Najważniejsze biblioteki na świecie
2. Bibliografia. Zagadnienia: termin „bibliografia”; rodzaje bibliografii; układ bibliografii, opis bibliograficzny (pełny, skrócony); Bibliografia Karola Estreichera; Stary i Nowy Korbut; Bibliografia historyczna: - Finkla, Madurowicz-Urbańskiej, Baumgarta (kontynuowana przez Malcównę, Głuszkę i Perzanowską), historii Pomorza (jako przykład bibliografii regionalnej)
3. Rodzaje prac naukowych. Zagadnienia: prace naukowe a popularno-naukowe, synteza, analiza, podręczniki akademickie, monografia, studia; rozprawa; recenzja; artykuł
4. Wydawnictwa ogólne. Zagadnienia z historii leksykografii i leksykologii; słowniki, encyklopedie (językowe, wyrazów obcych polsko-niemieckie, polsko-rosyjskie, polsko-łacińskie, biograficzne, historyczne, historyczno-geograficzne)
5. Czasopisma naukowe. Zagadnienia: czasopisma naukowe i popularno-naukowe, ogólne i specjalistyczne (ogólnokrajowe i regionalne); prezentacja i omówienie najważniejszych czasopism historycznych w Polsce (ogólnokrajowych, regionalnych i specjalistycznych)

Literatura uzupełniająca:

- Dyskusja o różnych postaciach pisarstwa historycznego, *Historyka*, 2, 1969, (dyskusja)

Grycz J., Kurdybacha E., Bibliografia w teorii i praktyce oraz wykaz ważniejszych bibliografii i dzieł pomocniczych, Warszawa 1953
Kania S., Tokarski J., Zarys leksykologii i leksykografii polskiej (różne daty wydania)
Maziarz C., Rola podręcznika w kierowaniu samokształceniem, Warszawa 1965
Podręcznik akademicki. Metodologia, funkcje dydaktyczne, edytorstwo, polityka wydawnicza. Materiały sympozjum zorganizowanego przez Międzyuczelniany Zakład Badań nad Szkolnictwem Wyższym i Państwowe Wydawnictwo Naukowe we wrześniu 1972, Warszawa 1973
Vrtel-Wierczyński S., Teoria bibliografii w zarysie, Wrocław 1951
Zins W., Warsztat bibliograficzny historyka brytyjskiego, Lublin 1961

DZIAŁ IV: Pisanie pracy naukowej

1. Praca naukowa na studiach historycznych. Zagadnienia: rodzaje prac naukowych w nauczaniu uniwersyteckim; struktura poszczególnych rodzajów prac; praca magisterska – problemy związane z wyborem tematu; schemat pracy magisterskiej
2. Zbieranie materiałów do pracy naukowej. Zagadnienia: kwerenda w źródłach i literaturze; czytanie literatury; sporządzanie wypisów ze źródeł i literatury (umiejętność dobrego sporządzania fiszek).

Literatura uzupełniająca:

Miśkiewicz B., Uwagi o wprowadzeniu studentów do pracy naukowej na studiach historycznych, Zeszyty Naukowe UAM. Historia, 5,
Moszczeńska W., Miejsce pracy magisterskiej w planie studiów uniwersyteckich (na przykładzie studium historycznego), Życie Szkoły Wyższej, 9, 1961